

ÜHE NAISE VÕITLUSED JA METAMORFOOSID

Édouard Louis

ÜHE NAISE VÕITLUSED JA METAMORFOOSID

Combats et métamorphoses d'une femme
2021

Prantsuse keelest tõlkinud Heli Allik

Lavastaja, dramatiseerija → OLIVER REIMANN

Dramatiseerija konsultant → PRIIT PÕLDMA

Kunstnik → KRISTJAN SUITS

Valguskujundaja → RENE LIIVAMÄGI

Helilooja ja helikujundaja → JAKOB JUHKAM

Etenduse juht → ÜLLE HERTMANN-KNOP

Esietendus 7. märtsil 2026 väikeses saalis.

Põhineb raamatul „Ühe naise võitlused ja metamorfoosid“. Autoriõigus: Édouard Louis, 2021. Kõik õigused kaitstud. Esmatrükk: Prantsusmaa, ÉDITIONS DU SEUIL, aprill 2021.

Monique → HILJE MUREL
Eddy → ERLING EDING
Angélique → BRITTA SOLL

VAESUS EESTIS

Isabel Mari Jezierska

Mõttekoda Praxis, soolise võrdsuse ja võrdsete võimaluste analüütik

Lapsed ja vaesus

Sageli eeldatakse, et iga Eesti laps, kellel on piisavalt tahet ja võimekust, võib tõusta suure ettevõtte juhiks või isegi peaministriks. Tegelikult ei tihka paljud Eesti lapsed sellistest asjadest unistadagi. 2024. aastal elas **suhtelises vaesuses¹ 42 300 last ning absoluutses vaesuses² 11 800 last**. Pere majanduslik olukord mõjutab aga märkimisväärselt laste tulevikku. Lastel, kes kasvavad vaesemates peredes, on keskmiselt kehvememad PISA testi tulemused, kui neil, kelle perel on rohkem raha ja võimalusi. Sotsiaalmajanduslik taust mõjutab noorte ootusi ka haridustee jätkamise suhtes. Enamik noori, st 92% noortest, kellel läheb koolis hästi ja kelle perel on parem sotsiaalmajanduslik olukord, plaanib pärast gümnaasiumi edasi õppida kõrgkoolis. Samas nende noorte seas, kellel küll lähevad õpingud hästi, kuid kelle pere on vaesem, plaanivad sama teekonda ette võtta võrreldes oma eakaaslastega 20 protsendipunkti võrra harvem.

Pildikesi Eesti elust...⁴

Minu hea sõber J töötas koolis, kus õppetöö toimus lihtsustatud riikliku õppekava alusel. Kui lapsed lõpetasid selles koolis üheksanda klassi, siis ei saanud nad tavalisse gümnaasiumi edasi õppima minna ning kutsekoolis oli neil võimalik õppida vaid teatud erialasid. Ühiskond oli need lapsed justkui maha kandnud ja korralikku õppetööd ei toimunud ka selle lihtsustatud

õppekava raames. Kes need lapsed olid? Nii mitmedki sattusid sinna kooli seetõttu, et nende vanemad olid alkohoolikud ja kodune õhustik ei toetanud nende õpikeskkonda ega vaimset tervist. Või ei olnud neile seadusega kuuluv vaimse tervise abi kättesaadav.

Minu hea sõber M töötas ühes väikelinna koolis, kus klassid olid suured ja õpetajad, nagu ikka, ülekoormatud. Töökaaslased olid tegelikult toredad ja lapsed ka. Mõne aasta eest käis M-i klassis üks teismeline tüdruk, kes haies, kelle riided olid talle liiga suured ja keda seepärast kiusati. Tüdruk elas oma vanaemaga. M andis talle mõned oma riided ja leppis tüdrukuga kokku, et reedeti too jätab oma mustad riided koolikappi, M pesi need nädalavahetuse ti puhtaks ja pani riided esmaspäeviti diskreetselt sinna tagasi. Vanaemale see ei meeldinud ja sellest tuli M-ile suur pahandus kaela.

Minu hea sõber K läks mõne aasta eest Ida-Virumaale eesti keelt õpetama. Mul oli selle üle väga hea meel, kuivõrd K. on üks lahedamaid inimesi, keda tean: ta räägib mitmeid keeli, on palju lugenud ja reisinud ning elanud põnevates kohtades üle ilma ja ta on kohutavalt tore jutuvestja. Mida rohkemat ühelt noorelt eesti keele õpetajalt oodata? Käisin K-l Ida-Virus külas ja tutvusin ühe tema õpilasega. Siis mõtlesin kahetsusega: vaene poiss, ta on terane, tubli ja armas ja tal on nii erakordne eesti keele õpetaja, aga kuna tema emakeel on vene keel ja teda on varem õpetanud kehvad keeleõpetajad (see on üks põhjustest, miks ta ei oska veel eesti keelt), siis ei tea, kas ta üldse saabki Eestis ülikooli edasi õppima minna ... Kohe pärast gümnaasiumi ilmselt mitte. Aga võib-olla kunagi tulevikus siiski?

Kas need lood rabavad sind, lugeja?

Eesti elust numbrites

2024. aastal elas **suhtelises vaesuses ligi 263 200 inimest**. Seega pea iga viies Eesti inimene (19%) elas suhtelises vaesuses! Suhtelise vaesuse piiriks oli 2024. aastal 858 eurot kuus.

Erinevate ühiskonnagruppide vahel on suhtelise vaesuse määr aga väga erinevalt jaotunud. Näiteks üksikvanemaga leibkondade seas, kellest enamus on **üksikemadega pered**, elas ülemöödunud aastal suhtelises vaesuses **38% leibkondadest**. Naised kogevad vanemas eas suurema tõenäosusega suhtelist vaesust. **65+ vanuses inimestest koges suhtelist vaesust 39% naistest**, samas kui meestest koges suhtelist vaesust 24%.

Samuti on vaesus ebaühtlaselt jaotunud erinevates piirkodades elavate inimeste, eestlaste ja mitte-eestlaste ning erineva haridustaseme omandanud inimeste vahel. **Ida-Virus oli suhtelise vaesuse määr 33%**, samas kui näiteks Harjumaal oli see määr 17%. Vähemalt 18-aastaste seas oli **esimese taseme või madalama haridustaseme omandanud inimeste seas suhtelise vaesuse määr 31%**, teise haridustaseme omandanud inimeste seas oli see 25% ning kolmanda haridustaseme omandanud inimeste seas 14%.

2024. aastal elas **44 000 inimest alla toimetulekupiiri** – see tähendab, et absoluutses vaesuses elas 3% Eesti elanikest. Absoluutse vaesuse piiriks oli ülemöödunud aastal kõigest 345 eurot kuus. Absoluutses vaesuses elas 11% üksikvanemaga leibkondadest ning 9% inimestest, kes elasid üürikodus.

Pildikesi Eesti elust...

Selliste perede jaoks on juba mõned eurod rohkem või vähem sissetulekus määrava tähtsusega. Viisime 2025. aasta kevadel läbi heade kolleegidega Praxisest uuringu⁵ maksutõusude mõjust haavatavas olukorras inimestele ning intervjuueritavad jagasid minuga järgmisi lugusid:

Üks naine, ta ei elagi linnast väga kaugel, 1 € oli bussipileti raha, et sõita linna, ja kui meil oli naiste tugigrupi kokkusaamine, siis ta hakkas keerutama ja andis teada, et ta ei saa tulla. Kui ma küsisin, et ütle mulle otse, mis see põhjus on, siis ütles, et tal ei ole seda 1 €, et linna sõita. Muidugi saatsin talle selle raha.

Romad niigi on olnud majanduslikult kogu aeg Eestis väga kehvast olukorras: töötus on väga suur, koolist puudumine on levinud ja haridus keskmiselt Eesti haridustasemega võrreldes on keerulisemas seisus. Ilmselgelt kõik need hinnatõusud ja kärped mõjutavad neid. Nende majanduslik olukord on nii kehv ja see pärsib nii koolikäimist kui kõike muud. See olukord läheb just nendel, kellel praegu on kehv, veel kehvemaks.

Ukrainlasi ikkagi eriti ramedalt kasutatakse ära töökeskkonnas. Kui see kriis laieneb, siis läheb veel hullemaks. Ühest uuringust tuli välja, et lepingulisi kohustusi ei täidetud, palka ei makstud, inimesed magasid autodes. Kui tööõnnetus juhtus, ei tegeletud nendega. Seal oli hästi räigeid rikkumisi. Ma arvan, et see trend süveneb. Juba praegu on ära kasutamise hulk nii suur, et siis kui ukrainlased abi ei saa või majanduslik olukord läheb raskemaks, siis nad ju haaravad igast õlekõrrest ja lähevad mustalt tööle ja siis juhtuvadki kõik need jubedad asjad.

Selliseid lugusid on Eestis vähemalt 44 000!

Üleskutse

Loodan väga, et meil õnnestub luua Eesti, mis tagab kõikidele inimväärse elu. Selleks on vaja aga ühiskondlikku kokkulepet: teatud baasvajadused peaksid olema ühiskonnas kõigile tagatud. Need baasteenused hõlmavad turvalist ja taskukohast eluaset, füüsiliselt ligipääsetavat ning mõnusat sotsiaalset ruumi, piisavat sissetulekut igapäevaste kulude katmiseks, ligipääsu tervislikule toidule ja puhtale joogiveele, võrdset ligipääsu heale haridusele ning kättesaadavat ja kvaliteetset tervishoidu, sealhulgas vaimse tervise tuge ja hambaraviteenust. Samavõrd oluline on toimiv sotsiaalkaitse puudega inimestele ja vanemaealistele ning inimestele, kes on kaotanud töö, haigestunud või on sattunud muul viisil hädta. Selline turvavõrgustik on vajalik selleks, et laps, kes elab vaesemates oludes, omandaks teiste lastega võrdsetel alustel hariduse. Et naine, kes on vägivaldses suhtes, saaks oma lastega lahkuda sellest ka siis, kui on oma mehest majanduslikult sõltuv. Et vene keelt emakeelena kõneleval inimesel oleksid võrdsed võimalused ennast teostada eesti keelt emakeelena kõnelevate inimestega. Et suurtest keskustest kaugel elavad inimesed, vanemaealised, vägivaldsetes suhetes naised ja üksikvanemad ei oleks määratud vaesusesse. Selline turvavõrgustik toetab mitte ainult haavatavas olukorras inimesi, vaid meid kõiki, kui vajame ootamatult tuge.

Suhtelise vaesuse piir on 60% leibkonnaliikmete aasta ekvivalentnetosissetuleku mediaanist. (Statistikaamet, Suhteline vaesus) <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/heaolu/sotsiaalne-terjutus-ja-vaesus/suhteline-vaesus>

Siin ja edaspidi pärinevad andmed suhtelise ja absoluutse vaesuse kohta Statistikaameti andmebaasist: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu___sotsiaalne-terjutus-laeken-indikaatorid___vaesus-ja-ebaverdsus

²Absoluutne vaesus tähendab, et inimese tulu jääb allapoole absoluutse vaesuse piiri. Absoluutse vaesuse piir arvutatakse ekvivalentnetosissetuleku alusel, mis võtab arvesse leibkonna koosseisu (esimese täiskasvanud liikme kaal 1, iga järgmise vähemalt 14-aastase liikme kaal 0,7 ja kõigi alla 14-aastaste kaal 0,5) ehk leibkonna kogusissetulek on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga. (Statistikaamet, absoluutne vaesus) <https://stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/heaolu/sotsiaalne-terjutus-ja-vaesus/absoluutne-vaesus>

³Ester, J., Haugas, S., Allemann, M., Haan, E., Kender, E., Teidla-Kunitsõn, G., Mürk, A. (2023). Vaimse tervise ja hariduse valdkonna probleemid ning lahendused. Tallinn: Mõttekoda Praxis. <https://www.praxis.ee/uploads/2023/08/Vaimse-tervise-ja-hariduse-valdkonna-probleemid-ning-lahendused-lopparuanne.pdf>

⁴Järgmisi lugusid jagasin esmakordselt Sirbis „Eduard Louis’ „Muutuda: meetod” raamatu arvustuses: <https://www.sirp.ee/edouard-louis-metamorfoos-oiglasema-maailma-teenistuses/>

¹Suhteline vaesus tähendab, et inimese tulu jääb allapoole suhtelise vaesuse piiri. Suhtelise vaesuse piir arvutatakse ekvivalentnetosissetuleku alusel, mis võtab arvesse leibkonna koosseisu (esimese täiskasvanud liikme kaal 1, iga järgmise vähemalt 14-aastase liikme kaal 0,5 ja kõigi alla 14-aastaste kaal 0,3) ehk leibkonna kogusissetulek on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga. Suhtelise vaesuse piir on 60% leibkonnaliikmete aasta ekvivalentnetosissetuleku mediaanist.

ÉDOUARD LOUIS'

esimese romaani „Aitab Eddy Bellegueule’ist“ kuulutasid kirjanduslikuks ilmutuseks väljaanded nagu El País, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Corriere della Sera jt.

Ta on oma põlvkonna tähelepanuväärsemaid kirjanikke, kirjutanud teosed, nagu „Vägivalla ajalugu“, „Kes tappis minu isa“, „Ühe naise võitlused ja metamorfoosid“, „Meetod: muutuda“, „Monique põgeneb“, ja värskema teosena Prix Littéraire les Inrockuptibles pälvinud „Kokkuvarisemine“.

ÉDOUARD LOUIS, KLASSIREETURIST TUNNISTAJA

Tõnu Õnnepalu

Édouard Louis' romaani

„Muutuda: meetod” tõlkija

Mõned aastad tagasi tõlkisin eesti keelde Édouard Louis' autobiograafilise romaani „Muutuda: meetod”. Selle minategelane (nagu ka Édouard Louis ise) on pärit ühest Põhja-Prantsusmaa allakäivast vabrikualevist (meie mõistes nagu Ida-Virumaalt Sompast vms), perekonnast, kus ei loeta ühtegi raamatut, see-eest vaadatakse piiramatus kogus telekat, kuu lõpus peab toitu võlgu ostma, vaesus on nagu mingi soo, kust pole lootustki välja sumbata, aga kuna kõik (või peaaegu kõik) ümberringi elavad samasuguses lootusetus soos, siis see ei tundugi eriti skandaalne. Nii lihtsalt on. Alevis kasvanud poisi loomulikuks saatuseks on minna tööle kohalikku tehasesse, nagu isa ja vanaisagi, ja kui vabrik lõplikult kinni pannakse, siis jäävad muud sama vähe makstud ja rasked tööd, juhul muidugi, kui üldse midagi leida õnnestub.

Kuid juba asjaolu, et me seda lugu *raamatust* lugeda saame, näitab, et antud juhul on saatuse nõiaringist õnnestunud välja murda. Too poiss otsustab, juba poisina, et tema sinna ei jää, saagu mis saab, tema peab sealt kuidagi välja pääsema! Ja ta pääseb. Põhimõtteliselt haridussüsteemi kaudu, aga mitte ainult. Tema üheks hüppelauaks või päästerõngaks osutub muide *teater*. Kohalik näitering. Lavale astudes saab Eddyst (nii on Édouard'i nimi veel sel ajal) korraga keegi teine. Täpsemini, ta ise. See on esimene koht, kus ta ei

pea ennast häbenema, oma vaesust, homoseksuaalsust ja kõike seda. Ta leiab pääsetee.

Alevist ei lähe muidu keegi gümnaasiumisse, välja arvatud mõne kohaliku notaabli, vallavanema, poepidaja, õpetaja lapsed. Eddy läheb, aga see pole muidugi piisav, et tõeliselt välja murda. Enamasti ka need, kes lähevadki, langevad varsti tagasi, sest selgub, et haridus on pääsemiseks vaid üks eeltingimus. Sa pead vahetama *klassi*, vahetama nahka, keelt, kombeid, välimust, üldse kõike. Sest kõik, mis sa oled, reedab sind. Eddyl veab, ta satub oma gümnaasiumilinnas õigete inimeste juurde, sõbruneb tütarlapsiga, kes kutsub ta oma koju. Selles kodus on kõik absoluutselt teisiti kui oli Eddy kodus. Seal räägiti valjusti, siin räägitakse vaikselt. Seevastu, kui seal keelas isa söögilauas lobisemise, sööma pidi vaikides, ruttu, siis siin on lauavestlus kohustuslik. See toimub tihti küünaldeal valgel, veinipokaali juures, klassikalise muusika saatel. Räägitakse filmidest, raamatutest, maalidest, millest alevipoiss iial kuulnud pole, mille olemasolu ta aimatagi pole osanud. Nagu üldse kogu selle maailma olemasolu, kuhu ta äkki sattunud on. Muidugi, ta teadis, et on olemas rikkad ja nemad elavad teisiti, neil on teised *võimalused*, aga kuidas nad tegelikult elavad, mida need võimalused õieti tähendavad, sellest ei olnud tal mitte kõige õrnematki ettekujutust.

Kui seal, tema kodukohas, lihtsalt *käidi* koolis, siis siin *õpitakse*. Need inimesed siin räägivad hoopis teistsugust keelt, kasutavad sõnu, mille tähendustki Eddy ei tea, käivad riides maitsekalt ja *tagasihoidlikult*, see tähendab, kallilt. Ja mis kõige ehmatavam: kogu see imemaailm, mille olemasolu alevipoiss aimatagi ei osanud, on nende inimeste jaoks täiesti loomulik. See on

Nojah, kirjanik ei ole klassikaline kodanlane, aga kes tänapäeval on? Kas *start-upi* poiste kohta see sõna sobib? Oleks nagu natuke... vanamoodne. Eesti keeles on sellel eriti vanamoodne kõla. Väljend „kodanlane aeg“ käis ENSV-s kadunud vabariigi kohta. Prantsusmaal on *bourgeois* siiani laialt käibel sõna ja mitte tingimata halvustav. Klassimääratlus. Klassimääratlusest kuulub aga edukas kirjanik, kelleks Édouard Louis on saanud, kahtlemata kodanluse hulka, sest kelle hulka siis veel? Ta

●

„SÜLITUSED JA SOLVANGUD OMAMOODI PÄÄSTSID MIND“

Édouard Louis osales 2025. aasta mais Tallinnas HeadRead festivalil.

Erling Eding ja Oliver Reimann vestlesid kirjanikuga 31. mai pärastlõunal.

Sinu raamatute põhjal tehakse järjest rohkem lavastusi ja sa oled ise oma lugu laval esitanud. Kuidas algas koostöö Thomas Ostermeieriga? Mida või miks tahtsid just teatrivahenditega oma teostele lisada?

Kui olin noorem, siis arvasin, et teatrist saab mu elu. Minu suurimaks unistuseks oli mängida laval. Käisin põhikoolis teatriringis ja ma olin hea, ma polnud arg. Geina olin harjunud kogu aeg esinema. Teadsin, kuidas kehastada kedagi, varjamaks seda, kes tegelikult olen. Nii et ma olin kogu aeg sunnitud näitlema.

Kui ei oleks olnud teatrit, poleks ma keskkooli läinud. Ma ei olnud koolis hea õpilane, aga tänu teatrile läksin ma keskkooli, pääsesin oma pere ja sotsiaalse klassi käest.

Kui ilmus mu teine raamat „Vägivalla ajalugu“ (2016), siis Ostermeier helistas mulle, et tahab mu raamatust teha lavastuse. See oli minu silmis kui õnnelik lõpp imalale loole. See sama tüüp, keda olin töölisklassi poisina imetlenud, kellest olin kirjutanud uurimistöid ja kelle lavastusi käisime kooli ajal vaatamas, tahab minu raamatut dramatiseerida. See kõlas uskumatuna. Thomase kutsel läksin Berliini. Pärast proove kirjutasin

hotellis teksti juurde, järgmisel päeval proovisime uut teksti. See oli väga põnev. Thomase saksakeelne versioon oli suurepärane lavastus. Meist said sõbrad. Ta on imeilus inimene.

Aasta hiljem helistas ta mulle jälle ja ütles, et tahab lavastada „Kes tappis mu isa“, mis oli just ilmunud (2018). Ja ta tahtis, et ma ise mängiks selles. Mõtlesin, et see on huvitav eksperiment, mis aitab mu võitlust klassisüsteemi, maskuliinsuse ja homofoobiaga kaugemale viia. Tegime Pariisis proove ja lõime monolavastuse, mida olen nüüdseks pea sada korda mänginud. Hullumeelne.

Su raamatud räägivad sinu elust. Teatris näed oma lugu aga paratamatult teistmoodi, see ei ole enam täienisti sinu oma. Mis tundeid see sinus tekitab?

Minu teose põhjal tehtud lavastus kuulub lavastajale, näitlejatele. See ei ole enam minu võitlus, see on nende näitlejate ja lavastajate võitlus. Minu jaoks on see väga ilus ja oluline tunne.

Viimastel aastatel on kunstis olnud palju poliitilisi arutelusid selle üle, kes saab sõna. Kui sa oled rikas, siis kas sa võid rääkida vaestest? Kui sa oled hetero, siis kas võid rääkida geidest? Kas hetero võib laval mängida geid? Mis on kunstis appropriatsioon? Minu arvates puudub sellest arutelust üks oluline aspekt: oma loo teistele ära andmises on ka midagi ilusat. Sündides ei saa ise valida, kuhu ja kelle sekka. Sa võid sündida geina homofoobsesse maailma, vaesena jäiga klassiühiskonnaga riiki või mustanahalisena rassistikku riiki. Nii et inimesel peab olema õigus mitte kanda haava, mida ta ise ei valinud. Mitte kanda võitlust, mida ta ei ole valinud. Naised, kes

on pidanud kogema seksuaalset vägivalda, ei taha sageli sellest rääkida. Selle asemel, et uuesti ja uuesti oma kogemustest rääkida, võivad nad hoopis tahta unustada ja seljataha jätta. Seetõttu on oluline, et ühel hetkel võtaksid teised inimesed meie lood enda kanda. Minu jaoks on teater selleks ilus pinnas, see on koht ilusaks apropriaatsooniks.

Meie toome lavale loo sinu emast. Oled öelnud, et see raamat on püüd mõista oma ema elu ning pakkuda talle häält, mida ümbritsev maailm on alla surunud. Sa kirjutad emast väga ausalt, aga see on sinu hääl, mis teda „avalikuks” toob. Mida ema ise sellest arvab?

Pärast „Ühe naise võitlused ja metamorfoosid” kirjutamist palus ta mul veel kirjutada ja nii sündis „Monique põgeneb” („Monique s'évade”). Terve elu oli tal töölisklassi naisena tunne, et temast ei räägi keegi ja ta on nähtamatu. Kui ma olin laps, siis ta kordas pidevalt, et keegi ei hooli meist, keegi ei näe meid. Nähtavaks ja kuuldavaks tegemine oli tema jaoks kui poliitiline kättemaks.

Ma viisin oma ema vaatama Falk Richteri adaptatsiooni „Ühe naise võitlustest”. Ta nuttis, aga oli õnnelik, et lõpuks teda nähakse. Rikkad avavad ajalehe ja leiavad, et kirjutatakse neist ja nendega suhestuvatest teemadest. Suur osa filmidest räägib jõukamast klassist, väikekodanlastest, suurlinnade elust. Sellisele representeeritud elule ei ole vaesematel inimestel ligipääsu. Seetõttu on minu emaga seotud teatriprojektid tema jaoks teatud moel poliitilise kättemaksu vorm.

**Millised on sinu suhted emaga täna?
Kui palju te suhtlete?**

Mu ema sai mu emaks, kui olin 25-aastane. Lapsepõlves ei olnud me lähedased. Kummaline on see, et kannatasime sama maskuliinse vägivalda all. Isa ja teised meid ümbritsevad mehed surusid meid alla, mind kui geid ja teda kui naist. Ja ehkki me kannatasime samamoodi, ei lähendanud see meid, vaid ässitas teineteise vastu. Alles hiljem, kui olin hakanud raamatuid kirjutama ja ta mu isa maha jättis, suutsime hakata omavahelist suhet looma.

Väiksena vihkasin, kui ema oli rõõmus. Mu ema oli valdavalt õnnetu ja lapsemõistus võttis seda kui normaalsust. Ma vihkasin neid haruldasi hetki, mil ta oli õnnelik – pani peale muusika, jõi pisut ja tantsis. Kui ta viimaks pääses, sai tantsimisest ja rõõmu näitamisest tema jaoks väga tähtis asi.

Kuus kuud tagasi viisin ta Kreekasse, sest see on mu lemmikriik. Käin seal kirjutamas, isoleerin end teistest. Ema on väga vähe reisinud. Me vaatasime templeid, nautisime päikest, head veini ja ilusaid kreeka mehi. Siis ütles ta mulle, et tahab tantsida. Läksime klubisse ja tantsisime – see oli nii ilus. Ta oli seal oma sigareti ja kokteiliga, tantsis. Lõpuks olin väsinud, kuid ta ei tahtnud lahkuda. Ta tahtis tantsida ja tantsida ja tantsida. Õigus tunda rõõmu. Õigus olla ilus.

ERLING: Aga millal su ema taipas, et see elu, mida ta elab, vägivald, mida ta talub, pole tegelikult normaalne?

Täpselt ei teagi, kui aus olla. See protsess ei käi kähku, see võtab väga kaua aega. Emantsipatsioon saab alguse dialoogidest. Linna õppima minnes kohtusin naistega, kellel oli palju lihtsam elu kui minu emal, neil oli rohkem privileege. Muidugi on maskuliinne domineerimine mujalgi levinud nähtus, paljud

kõrgklassi naised saavad samuti peksa. Ma ei ole naiivne, ma tean seda. Aga ma kohtusin ka naistega, kel olid ülikoolide diplomid, majanduslik iseseisvus, auto. Minu emal polnud isegi juhilube. Nähes neid naisi, sain aru, et mu ema olukord ei ole normaalne. Kuigi mu keskkooli ja ülikooli ajal olid meie suhted keerulised, siis püüdsin teda veenda isa maha jätma. Mu ema polnud rumal, ta nägi, et kasutan kirjutamist vägivallana. Ta tajus seda vägivalda, tajus, et pean end teistest paremaks. Reaalsus on aga kompleksne, sest samaaegselt tahtis ta ka minu muutusega algusest peale kaasas olla, teda tõmbas minu muutumisprotsess. Aga ta sõltus mu isast rahaliselt ja pidi hoolitsema mu noorema õe ja venna eest. Kui nad suureks kasvasid, oli emal kergem lahkuda. Pere võib samuti emantsipatsiooni takistada. Poleks lapsi olnud, oleks ta ehk juba palju varem ära läinud. Lahkudes kogus ta kõik isa asjad kokku, pani need suurde prügikotti ja viskas aknast välja. Ta helistas mulle ja ütles: "Ma tegin selle ära!" Ta teadis, et olin seda hetke oodanud. See oli korraga isiklik, suhtlemist nõudev ja perekondlik teekond.

Oled rääkinud unistamisest ja sellest, et väljamurdmiseks peab olema ka kübeke naiivsust ja usku, et saab paremini. Oled unistanud, et muutud, et oled keegi teine, et saad olla sina ise. Täna elad Pariisis, sul on oma korter, oma raamaturiig. Millest sa täna unistad?

Õnne leidmine on üks mu suurimaid unistusi. Ma sirutan end aina selle poole. Paremate raamatute kirjutamine on üks minu unistustest. Iga uus raamat on võitlus iseendaga, sest pärast raamatu valmimist tunnen piinlikkust. „Ühe naise võitlused ja metamorfoosid“ oli esimene kord, mil tundsin,

et kirjutan õnneliku lõpuga lugu. See oli minu jaoks ülimalt keeruline, sest ma ei osanud. Kogu kirjutamisprotsess oli väga teistmoodi. Ka nüüd unistan raamatutest, mis parandaks eelnevate raamatute vead.

Sa oled kriitiliselt kirjutanud klassivägivallast. Kas oled mõelnud, et ühel hetkel pöördud kriitiliselt ka selle ühiskonnakihi poole, kuhu sa nii väga igatsesid jõuda ja lõpuks jõudsidki?

Ma ei pea domineerivat klassi kuidagi paremaks. Domineerivas klassis on lihtsam olla, sest elu on lihtsam – parem ligipääs toidule, arstidele, hobidele, kunstile. Minu teoste ilmunisel tekkis Prantsusmaal suur poleemika. Inimesed ründasid mind, et „Édouard Louis räägib, et keskklass on parem ja et me peame põgenema.“ Sellest jääb mulje nagu klassisüsteem oleks esteetiline süsteem, kus on võimalik oma klassikuuluvust valida ja vahetada sarnaselt riietega. Klassivahetus ei ole maitseasi, see on küsimus ellujäämisest. Tööliiklassi inimesed surevad varem, nad on haigemad. Niisiis – kui räägin klassivahetusest, ei räägi ma klasside vahel valimisest.

Märksa huvitavam on kirjutada kriitiliselt tööliiklassist kui keskklassist. Kriitiline silm teeb inimesed inimlikumaks, sest nad muutuvad mitmeplaanilisemaks. Lapsena arvasin muidugi, et kõik oleks imeline, kui vaid pääseksin vaesusest. Muidugi pole see tegelikult nii lihtne. Siiski arvan ma, et minu elu on kordades lihtsam kui näiteks mu vennal. Tal on raskusi toidu ostmisel, üüri maksmisel, tal ei ole raha arsti juurde minemiseks.

ERLING: Sa ütlesid, et tead, kuidas näidelda, sest oled pidanud seda tegema kogu elu. Kas sa adusid nooremana, et see, kuidas sa käitud, on sageli roll, et see ongi nn acting?

Vastupidi, see oli väga teadlik otsus. See nägigi näitlemise moodi välja. Võisin olla alla kümneaastane, kui mõtlesin juba, et mu hää peaks kõlama maskuliinsemalt. Ma ei tohi rääkides oma käsi nii palju liigutada. Ma pean istudes jõulisem välja nägema. Ma pean maha sülitama nagu mehed, keda olin lapsepõlves näinud. Kui hetkekski esinemine ununes, siis heal juhul lihtsalt mõnitati, halvemal juhul sai peksta. Vahel unustasin ja hakkasin lihtsalt naerma, aga teiste arvates naersin liiga naiselikult. Siis öeldi, et näen välja nagu pede. Lapsepõlvest saadik on mul kummaline suhe maailma, sest ma ei teadnud, mida tähendab lihtsalt olemine.

Millest sa kõige raskematel hetkedel oled jõudu saanud?

Lapsepõlves kogetud rohke vägivald on sundinud mind põgenema ja põgenema. Ma ei mõtle pidevalt, kui kohutav lapsepõlv mul oli, aga ma kardan tagasi kukkuda. Kardan vaesusesse ja vägivalda tagasi langeda. See sunnib mind edasi võitlema, uuesti ja uuesti. Minu elu suurim paradoks on see, et need sülitused ja solvanguid omamoodi päästsid mind. Kui saaksin täna minna ajamasinaga tagasi, siis veenduksin, et see tüüp koolis mu peale uuesti sülitaks. See on kurb. Kui mind poleks solvatud, kui mu peale poleks sülitatud, siis poleks ma põgenenud. See kummaline paradoks ongi kõige tuum.

Intervjuu lõpetuseks ütles Louis: „Take care!”

Inglise keelest tõlkinud Elss Raidmets

Lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Eerik Nõlvaku, Alver Linnamägi,
Janno Jaanus.
valgusala juhataja Priidu Adlas
valgusmeistrid Sten-Martin Saarest ja Andreas Altmäe
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
heli- ja videomeistrid Tanel Paliale
grimmiala juhataja Siiri Lauri
grimeerijad Marit Pruul, Kristel Kärner, Reet Laur,
Lore Sõerunurk
kostüümiala juhataja Piret Tang
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman,
Inge Vagiström, Jana Volke
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan,
Annely Pahman, Ragne Tompel
lavastusjuht Andres Bergström
dekoratsioonide teostajad Toivo Sakk,
Juho Kokamägi, Andrus Muuga, Lea Ojam,
Taivo Mürsepp, Kadi Kruusmann (Tartu Ülikooli
Viljandi kultuuriakadeemia), Enna Jürine
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
kavalehe koostaja Ene Paaver
plakati foto autor, plakati ja
kavalehe kujundaja Kadri Hallik
kunstiline juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Lavastaja tänab → Heli Allik, Siret Campbell,
Triin Brigitta Heidov, Joonas Koff, Mart Koldits,
Anita Kremm, Lauri Leesi, Mari-Liis Lill, Édouard Louis,
Markus Luik, Joosep Lõhmus, Kaie Mihkelson,
Maarja Moor, Mattias Nurga, Tiit Ojasoo,
Kadi Katarina Priske, Anette Pärn, Elss Raidmets,
Coco Rõõmusaar, Margus Saar, Haini Tammeoks,
Tiina Taurate, Robin Täpp, Anne Tärnpu, Robi Varul,
Kai Väärtnõu, Kai-Mai Aja

Täname → Raivo Väliste

Peatoetaja

Toetajad

Partnerid

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

